

Bror Malmberg berättar i Örebro den 25 juli 1993

Bror Bertil Malmberg berättar.

Vi ville gå i minnenas värld så först åkte vi till Mjölnergatan dvs en liten gata mellan Spångatan och Föreningsgatan. Gatan är likadan idag som den var när jag föddes där. Tre hus på varje sida och träd planterade på varje trottoar. En riktig idyll. Så ville jag gärna komma in och se på gården i huset där jag föddes, så jag tryckte på en knapp i porten. Ett fönster öppnades och en kvinna stack ut huvudet och undrade vad vi ville.

Då sade jag, att jag är född i det här huset och skulle gärna vilja komma in och se hur det ser ut där. Hon tryckte på en annan knapp och så öppnades dörren. Jag blev chockad för det fanns ingenting kvar av det gamla utan allt var moderniserat. Allt var nytt inuti. Gatufasaderna är oförändrade och skall så förbli. De är kulturskyddade. På Mjölnergatan 4 bodde min farfar och farmor och min far brukade bo hos dem även senare, när han hälsade på i Malmö.

Brors fastrar Gerda och Johanna bodde med brodern Magnus på Spångatan 30, hörnhuset vid Bergsgatan. Området är livaktigt och har nu flera små restauranger. Mina föräldrar och jag bodde först vid Södra Stationen och sedermera på Slöjdgatan 7. Mjölnergatan var för trång för så många personer. Men vid tiden för mina föräldrars vigsel, 1901, och min födelse, bodde vi ännu kvar hos farfar och farmor.

Slöjdgatan gick från Bergsgatan ända fram till Johannesskolan, som var alldeles nybyggd, när jag började skolan. Än idag är ena sidan av Slöjdgatan helt oförändrad, som den var när jag bodde där. Men på andra sidan, där jag bodde, är allt rivet och ersatt med nybyggen så mitt gamla hem är helt borta.

Brors farbror Magnus Severin tyckte mycket om att åka ner till Vellinge och hälsa på. Då tog han på sig sin bredbrättiga svarta socialisthatt och tog med sig sin käpp på färden. Han var en ståtlig man, lång och smärt. När han kom bort från sin soffhörna, blev han uppspelt, djärv och full av historier. På den tidens tåg hade vagnarna i var ända en öppen plattform med grindar för avstigning på sidorna. Där satt han gärna på en sådan grind längst bak i tåget med Bror mittemot.

När man kom fram till Vellinge, väntade ett stort middagsbord på dem, gärna med en sup till. Då kunde Magnus berätta om sina år i Christiania (dvs Oslo). Han var också en mycket beläst man och en salongshjälte, belevad och värdsvan. Var socialist och läste "Arbetet" och "Sydsvenskan". Varje morgon gick han ned för de fyra trapporna till tobakshandeln i hörnet och köpte tidningarna och tobaken "Tigerbrand".

Han var oerhört envis och det var svårt att diskutera med honom. När Brors far och han

Bror Malmberg berättar i Örebro den 25 juli 1993

diskuterade, blev de ovänner, varför Brors far undvek att ta upp något med honom.

Som ung hade han utbildat sig till målare och så for han till Christiania och arbetade i många år där och trivdes bra och hade många vänner. Bl.a. hade han i Oslo en målarkollega, som även var konstnär och när Magnus vände hem igen till Malmö, hade han med sig två stora konstverk. Det ena föreställde ett landskap med ett ungt bondpar, som skulle börja dagens arbete ute på markerna, läsande en bön inför dagens värv. Troligen har Duberg i Trelleborg den tavlan numera (en kopia av "L'Angelus" av Meissonier).

Den andra tavlan, som hängde över Gerdas och Johannas säng, föreställde ett våldsamt stort lejon med sitt byte, ett lårben, i munnen. Lejonet såg så argt ut att när man kom hem efter ett besök på Spångatan hade man mardrömmar på natten.

Magnus hade troligen sparat ihop en del pengar i Oslo och hade kanske också någon pensionsförsäkring, ty han klarade sig bra under alla år i Malmö. Han var fysiskt skadad, även om det inte syntes, kanske av oljefärgen som man använde förr.

Magnus sov i soffan i finrummet. Och där satt han sedan hela dagarna och läste tidningen med pipan i munnen och spottade i en spottkopp under soffan. Långt efter hans död vid 81 års ålder låg hans bredbrättiga hatt på hatthyllan innanför ytterdörren och hans kapp därunder. Gerda och Johanna tyckte det var tryggt att det såg ut som om en man bodde där.

Systrarna Johanna, Elna och Ida tjänade pengar på att sy handskar som hemarbete för en affär. Materialet levererades färdigskuret till dem och deras arbete var att sy ihop till fina handskar. De var flitiga och snabba och klarade ekonomin på detta. Gerda var arbetsledare alla åren på en snörmakerifabrik, som gjorde gansband, och hade sedan sin pension från den firman. Systrarna var allvarligt lagda men hade stil och hållning. På äldre dar fick Gerda starr och måste bära oerhört starka glasögon. Hade till slut endast ledsyn kvar och kunde knappt hålla upp en kopp kaffe till sig. (Troligen hade hon även samma ögonfel som Bror har, dvs ögonnerverna tvinar bort/näthinneavfall.)

Så länge deras mor levde, satt modern i köket, medan "töserna" satt i vardagsrummet och arbetade. Johanna tillhörde Metodistkyrkan och var mycket aktiv där. Metodistprästen var ofta på besök hos familjen men Magnus var allt annat än religiös och irriterades mest av att han då stördes i sitt soffhörn. Syskonen älskade blommor och i lägenheten fanns mycket vackra och bl.a. satte de dadelkärnor och drev fram palmer. De fyra systrarna upplevde en stark gemenskap även med Magnus.

Elna var den som såg till att allt var snyggt och rent hemma, Johanna var den som höll ihop allt och bl.a. lagade maten, Ida var troligen litet efterbliven men höll sig väl och mycket litet

Bror Malmberg berättar i Örebro den 25 juli 1993

märktes utåt i umgänge med andra.

System Elna föddes hörande men i sexårsåldern fick hon feber och scharlakansfeber med hjärnhinneinflammation, varvid hörselorganen på båda öronen förstördes. Hennes tal förblev som en sexårings men hon kunde tala. Småningom gick hon i Lunds dövstumskola, där hon lärde sig teckenspråket och att läsa på läpparna vid samtal.

Bror lärde sig teckenspråket genom henne. Hon hade också en dövstum fästman, som brukade besöka familjen och sitta och teckna med henne. (Men "töserna" tyckte inte om honom och det tog slut.) Bror blev så intresserad av teckenspråket genom Elna, att han ägnade sitt liv åt dövstumma.

Under första världskriget var det ont om mat, bl.a. om matfett. Men på Allmänna Sjukhuset i Malmö hade man trots detta bibehållit seden att servera stekt gås på "Mårten Gås", både till personal och patienter, och många gäss gick åt till detta. Gåsfettet såldes från köket till stadens befolkning och Bror berättar så här:

I god tid på eftermiddagen fick han ställa sig i kö för den skull. När han (skolpojke som han var) måste hem och sova, avlöstes han av sin far. Fadern stod sedan fram till "läggdags" för honom själv (han arbetade i Limhamn och cyklade hemifrån kl 5 varje morgon för att hinna till arbetet kl 6). Då avlöstes han av sin hustru, som stod i kö hela natten för att avlösas av Bror på morgonen. Så måste Bror till skolan vid 8 och avlöstes då av modern, som inväntade att försäljningen skulle börja. Härigenom var familjen säker på att få en del av gåsflottet, vilket ansågs vara en delikatess. (Priset okänt!)

Med anledning av baltiska utställningen i Malmö 1914 utgavs ett specialtryck, som såldes av stadens pojkar. Priset var kanske 0.25 och Bror fick kanske 1 öre/st av priset. Eftersom en bulle nog kostade 2 öre/st, var det mycket pengar. Bror gick med sin bunt till Gustav Adolfs Torg, där många satt på bänkarna runt torget och njöt av vattenfontänen. Det var i slutet av sommaren men fortfarande varmt. En gammal dam köpte tidning av Bror men sade: "Men påg, vad du är skitig om fötterna! Du kan väl tvätta dem i fontänen!" Så Bror kavlade upp byxorna och klev ner i fontänen och plaskade runt en stund. Så gick han tillbaka till damen och sade: "Är jag fin nu?" - Men snart var han lika smutsig igen, eftersom stadsgator inte är de renaste för barfotapojkar.

Söndagen den 2:e Augusti skulle familjen gå på Baltiska Utställningen, den sista dagen den var öppen. Medan föräldrarna gjorde sig klara, gick Bror ut på gatan och där stod några pojkar och samtalande hemlighetsfullt. Bror blev nyfiken, frågade och fick svaret: "Jo, det är krig!" och det visste Bror knappt vad det var, 11 år som han var. "Min far skall ut och kriga" skröt en av pojkarna.

Bror Malmberg berättar i Örebro den 25 juli 1993

Bror gick upp till föräldrarna och sade till fadern: "Jo, far, pågarna där nere på gatan säger att det är krig och att deras far skall ut och kriga!" - "Säg du till pågarna, att din far också skall ut och kriga!" menade fadern och Bror sprang ner igen och sade det. Men det blev allt oroligare på gatan och det pratades om ett anslag, som fanns uppsatt vid polisstationen. (Det fanns då varken radio, TV, telefon eller högtalarsystem på gatorna. Meddelande sattes i stället upp på polisstationer etc. Den som inte såg ett sådant anslag, fick ej heller veta det annat än ryktesvägen.)

Så Bror gick upp till sin far igen och berättade om anslaget på polisstationen där ordet "mobilisering" stod. Då blev fadern betänksam och menade "Jag tror jag tar på mig och går dit och tittar!" och så gick han dit. Efter ett tag kom han hem igen "Jo, det är sanning, det där! Det är krig och mobilisering och jag skall infinna mig på Mellersta Förstadsskolan omedelbart!" Så modern och Bror fick följa med honom till skolan, där hela skolgården vimlade av karlar och fruntimmer. Far skulle in och anmäla sig på en expedition och de andra i familjen gick hem till farmodern. Där visste man ingenting och blev alldeles förtvivlade.

Först vid 8-tiden på kvällen kom fadern dit, klädd i trekantig militärhatt och vapenrock. Han hade mönstrat på och skulle bara säga adjö till familjen. Han visste inte vart han skulle.

Bror och modern gick hem till sitt, fadern till skolan och allmän spökstämning rådde i släkten. - Efter en vecka kom ett vykort från Skanör till familjerna. Söndagen därpå fick fadern ta emot besök och Bror och modern for dit ner. Ångtåg till Vellinge och sedan en hästdragen vagn på räls vidare ner till Skanör.

Brors far gick på vakt utefter kusten och spanade ut över havet, där tyskarnas stora krigsfartyg körde fram och tillbaka längs kusten, dvs upp till och ner från Nordsjön. Minor lades ut av dem längs kusten. Brors far var inkallad omkring sex månader men hann under sina vakter längs kusten samla in rätt mycket bärnsten. Den sköljdes av vågorna från norra tysklands-kusten upp till oss vid sydliga vindar.

Vid denna tid var Brors far anställd vid Svenska Bindgarnsfabriken i Limhamn, där tjocka linor framställdes maskinellt. T.ex. trossar för att driva ångmaskinernas kraftöverföring, s.k. transmissionslinor. Linorna splitsades sedan ihop i ändarna till en cirkel, vilket var ett konstantverk att göra. Han blev sedermera montör, reste runt och visade hur det gick till. Valde till slut år 1922 att stationeras i Härnösand, eftersom de flesta kunderna fanns i Norrbotten. Ett annat skäl var att Brors morfar bodde i Härnösand och hade en jordbruksfastighet. När han ville sälja den, valde Brors far att köpa den. (Det var ju i Härnösand, som Brors far hade träffat sin kommande fru. Han var då gesäll och reste runt i

Bror Malmberg berättar i Örebro den 25 juli 1993

Sverige till alla repslagare. Brors föräldrar gifte sig år 1902 och Brors mor flyttade då till Malmö.)

Bindgarnsfabriken accepterade familjens flyttning 1922 till Härnösand, då resorna sträckte sig över Norge, Finland och Norrbotten.

Under en kort tid hade Brors far haft eget repslageri i Malmö på Mjölnargatan 4 och sedan på Södra Förstadsgatan (nr 102?) men det gick inte bra (troligen konkurs) och han valde att bli anställd igen. Hans repslagarbana låg i ett hus innanför en trädgård och han hade en pojke anställd, som drog ett hjul. Hjulet var försett med krokar, som gick runt. Hampan i form av rullar hade fadern i en påse på magen och medan pojken snurrade på hjulet, backade fadern. Ändarna var fästa på krokarna. Först gjordes en lina med 4 hamptrådar via krokarna. Därefter lina efter lina likadana och till slut arbetades dessa ihop och man fick då en lina med 16 trådar eller mer i. Alltifrån fiskarnas tunnare linor till tjocka transmissionslinor.

Apropå fotografiet av Johan Castenfors i Berlin 1919 berättar Bror att det var allmänt att man for till Berlin från Malmö. Karl-Gerhard har i en kuplett sjungit om hur trevlig staden Malmö var "ty om man ville dricka öl och vin, så tog man tåget till Berlin!" Det gick direktåg från Malmö till Berlin redan då, via SJ-färjan från Trelleborg.

Att åka till Köpenhamn var vanligare. När Bror gick i småskolan, for klassen dit och Bror hade som matsäck fått med sig plättar. Biljettpriset var då 0.50 för tur och returrejan. Bror sparade sina plättar till hemresan och var den ende som hade mat kvar. Klasskamraterna samlades runt honom och ville ha, så Bror sålde några för ett öre styck. (Inflationen började långt senare. Långt in på 40-talet kunde man köpa en 100-grams Marabou Mjölchoklad för 40 öre/st.)

Bror berättar om hästspårvagnen under sin tidiga barndom i Malmö. Stora kraftiga "bryggarehästar" (troligen ardennerhästar drog vagnarna). Så "släppte de sitt innehåll i magen" på gatorna och sopgubbarna var en viktig del av stadens renhållning. Priset för en resa var 2 öre då. Nu kostar en bussresa i Örebro 14 kronor för att åka upp till centrum i staden.

När Bror skickades som barn att handla i handelsboden intill Slöjdgatan, där de bodde i Malmö, fick han alltid en strut karameller av ägaren. En strut som de själva vred ihop av en bit papper.

Där Bror bodde, fanns en stenlagd gård på insidan. Man gick över gården och uppför en liten trappa och där fanns alla toaletterna. Därunder var tvättstugan. Mellan familjerna var

Bror Malmberg berättar i Örebro den 25 juli 1993

sammanhållning och när det var midsommar byggde man upp lövhyddor, majstång och hade en stor fest (med mycket brännvin också), dragspel och dans på kullerstenarna.

Barnen sparkade fotboll i träskor på innegården. Det var ett väldigt klapprande, när barnen skulle till skolan också. Det började först med ett par träskor, och så två och så tre och så hela skaran som skulle skynda sig för att inte komma för sent. Det var som musik av alla dessa träskor. (Barbros kommentar: Tyska namnet för träskor är "Holzklepperle")

I samma hus (och samma våning, dörren bredvid) på Slöjdgatan 7, där Bror bodde, fanns en matservering. Det var en familj Jeppson som drev den. Bl.a. brukade en kusk, som körde ut charkuterivaror, äta där. Ibland fick Bror åka med på kuskbocken och hålla hästarna, när kusken levererade varor. Det var stunder att minnas.

Bror gick i Malmö Borgarskola och det var en bra skola. Läste tyska, engelska mm redan där. Skolan låg nära Kungsparken och där är mycket nybyggda områden numera. (Sedermera tillkom Kommunala Mellanskolan i närheten.) Men det var en lång väg att gå. Först utmed hela Södra Förstadsgatan fram till Gustav Adolfs Torg och sedan sneddade man över torget, och sprang vidare längs Agnesgatan.

Agnesgatan 1 (det hus som Hedvig Jakobssons far (Brors fars kusin) hade byggt och där hon och brodern Walter bodde och som finns kvar än idag!) var mycket vackert med en bred trappa upp genom huset och med vackra väggmålningar. Hedvigs bror Walter hade sin bilförsäljning vid Stortorget, mittemot Rådhuset.

Så köpte Brors far morfaderns gård utanför Härnösand och de flyttade dit 1922. Där avlade Bror folkskollärexamen efter 4 års studier och sökte sedan till Manilla, där det togs in 1 eller 2 per år av alla sökande. Teoretiska utbildningen skedde på Manilla och därefter ett provår i Växjö praktiskt. Sedan blev Bror lärare i Härnösand.

När Johan och Ruth for till Malmberget, stannade de över natt i Härnösand, bodde på stadshotellet där och besökte släkten. Även Inga Nilsson och hennes föräldrar hälsade på i Härnösand!

1938 blev det omorganisation av dövstumskolorna. De hade dittills drivits av landstingen men detta år övertog staten verksamheten. Nu blev en ny social verksamhet inlagd i undervisningen. Detta ledde till att fem konsulenter tillsattes, i Stockholm, Vänersborg, Lund, Härnösand och Örebro.

Bror sökte då Lund och Örebro och fick tjänsten i Örebro, där han sedan var verksam till pensionsåldern och därefter ytterligare något år drygt. 1970, 1 jan, gick han i pension

Bror Malmberg berättar i Örebro den 25 juli 1993

slutgiltigt. När Bror berättar detta, är han 89 år gammal och fyller nittio i höst.

År 1938 flyttade Bror till Örebro och gifte sig 1939.

På slutet av 30-talet (när Johan Castenfors fått mycket pengar för Eskilstuna + Fortuna Sepa-rators aktier) ville Johan köpa ett hyreshus i Örebro. Bror var nykommen dit som Dövstums-konsulent och bodde i en 1-rummare och började leta efter hyreshus åt honom. På Floragatan i centrala Örebro var ett nybyggt bra hus till salu men priset som begärdes var 600.000. Meningen var att Bror samtidigt skulle bli vicevärd i huset och hjälpa Johan. När Johan hörde priset, backade han ur affären. Han ville troligen inte skuldsätta sig så hårt. Priset var kanske också alltför högt. Bror berättar att det hus vid Oscarsplatsen, där Bror själv sedermera flyttade in, lär ha kostat cirka 200.000 att bygga.

Själv hade Johan likvida medel ca 100.000, därtill kom barnens 5x40.000, dvs 200.000. Möjligt är också att överförmyndaren sade nej och att han inte fick använda barnens pengar. En anledning till valet av Örebro var krigsrisk. Huvudstäderna blir ofta mer förstörda än mindre städer.

Bror och Yolande bodde som nygifta på Kristinagatan 14 i Brors ungarlsbostad och där föddes sonen Per år 1940. Så flyttade familjen till Oscarsplatsen nr 3 och här föddes Lars och Denise. Familjen blev trångbodd (vid Brors 50-årsdag bodde de dock ännu på Oscarsplatsen) och de såg sig om efter ett hus. En Odd Fellow-broder hade en kollega som tjänstgjorde på Engelbrektskolan och som gärna ville bo närmare. Bror och Yolande köpte då av honom med en insats på 17.000 det nuvarande radhuset på Kägelstigen 2.

Så länge Örebro Keksfabrik fanns i Örebro, kunde man där handla ett kilo keks billigt. När man kom hem, sorterade man först ut allt som var helt (med små skönhetsfel) och sparade det. Så åt man det trasiga. Kanske kostade det 1 krona/kilot. Men så köptes Örebro keksfabrik upp av Göteborgs Keksfabrik. Fabriken stod fortfarande kvar i Örebro, men är nu riven.

Även som pensionär hjälpte Bror till som tolk, följde kanske en döv till en läkarmottagning och tolkade. Om en döv ville skaffa sig högre utbildning, kunde Bror hjälpa till vid studierna.

En annan verksamhet som pensionär var att tolka en döv invandrares språk över till svenskan. När det gäller enklare ord, går det relativt lätt, men komplicerade ord kan ge problem. (Nu försöker man arbeta fram ett gemensamt teckenspråk över hela världen.) Småningom hade Bror inte längre dövspråket lika aktuellt i sig och slutade därför att vara tolk. Domstolarna har listor över tolkar för dövspråket. Om man då finns på den listan, blir

Bror Malmberg berättar i Örebro den 25 juli 1993

man kallad till rättegångar för att tolka.

Numera kan döva (man säger inte längre dövstumma) gå vilken utbildning de vill. Med hjälp av hörapparat och teckenspråk kan de följa undervisningen. Ofta får de en personlig assistent som tecknar åt dem.

Omkring 1948/49, när Johan Castenfors var verksam på Läkarförbundet i Sthlm, sökte Bror upp honom med ett ärende. Det gällde körkort för döva och Bror förklarade och lade det varmt om hjärtat på Johan att tillstyrka när förslaget kom på remiss från riksdagen. Detta skedde också och sedan denna tid kan döva inneha körkort.

Det var en lördags afton

(En visa från år 1945 (krigsslutet) och som finns hos Bror och Yolande.)

1. *Det var en lördags afton
på våren fyrtiofem.
Jag hade vart i Limhamn
och hälsat på en vän.
Jag cyklade längs stranden
och kom till Ribbersborg
och sundet låg så kallt och svart
som om det hade sorg.*
2. *Då såg jag plötsligt ljuset,
det kom från Köpenhamn!
Det skimra som ett pärlband
längst hela sundets rand.
Jag kunde inte minnas
att jag nånsin sett det förr.
För mig var den danska sidan
en stängd och bommad dörr.*
3. *Och ut på Limhamnsfältet
det strömmade en flod
av människor som sluppit
en värld i krig och blod.
Och någon tog en eka
och började att ro.
Ja det verkade rätt långsökt då
men tanken den var god.*
4. *Sen fortsatte jag hemåt
bland jubel och bland skrin.
Champagnekorkar smällde
och stämningen var fin.
Men det jag minns var ljuset,
just när jag cykla hem,
som tändes denna femte maj
på våren fyrtiofem.*